

DENİZLİ'DE BİR ÇİFTE HAMAM: GERMİYANOĞLU (VAKIFLAR) HAMAMI

Firdevs Kulak TORUN

Dr. Öğr. Üyesi., Atatürk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, firdevskulakturun@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0133-4216

Kulak Torun, Firdevs. "Denizli'de Bir Çifte Hamam: Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamı". idil, 101 (2023 Ocak): s. 105–117. doi: 10.7816/idil-12-101-09

ÖZ

Tarih boyunca su medeniyetler için önemli bir konu olmuştur. Toplumlar yaşamak için su kenarlarını tercih etmişlerdir. Temizlenme ihtiyacı ile bir mekâna gereksinim duymuşlardır. Bu ihtiyaç neticesinde hamam yapıları şekillenmiştir. Hamamlar birçok toplumun mimarisinde önemli yapılar haline gelmiştir. Türk mimarisi kapsamında da hamam yapıları önemli mekânlar olarak görülmüştür. Anadolu'nun Türk hâkimiyetine geçmesiyle birçok yerleşmede hamam yapıları inşa edilmiştir. Bu yerleşmelerden biri Denizli'dir. Kent sahip olduğu doğal su kaynakları sayesinde hamam yapıları bakımından oldukça zengin bir tarihe sahip olmuştur. Ancak tarihi hamamlardan Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamı günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Çalışma kapsamında kısmen özgün işlevini koruyan bu yapı ele alınmıştır. Yapının kadınlar bölümü günümüzde bir ticarethane olarak kullanılmaktadır. Erkekler bölümü ise hamam olarak işlevini yerine getirmeye devam etmektedir. Çalışmanın amacı çifte hamam olarak inşa edilen yapının özgün durumu ile ilgilerin bilgilerin derlenmesi ile birlikte günümüzde farklı iki mekân olarak kullanılması üzerine bir inceleme gerçekleştirmektir. Bu sayede gündelik yaşamda iki farklı mekân olarak kullanılmaya devam eden çifte hamamın farklılaşan işlevleri karşısındaki durumunun ortaya konması, cephe özellikleri, iç mekân örgütlenmesi gibi unsurların özgün durumu ile karşılaştırılarak tanıtılması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hamam yapıları, iç mimari, mekân analizi, mimarlık tarihi, Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamı

Makale Bilgisi:

Geliş: 19 Kasım 2022

Düzeltilme: 11 Aralık 2022

Kabul: 12 Ocak 2023

Giriş

Denizli ili Ege Bölgesi'nin doğusunda yer alan, İç Anadolu ile Akdeniz Bölgelerinin arasında geçit görevi gören bir konumdur. Konumu itibarıyla doğu bölgesinde Burdur, Afyon, batı bölgesinde Aydın, Manisa, kuzey bölgesinde Uşak, güney bölgesinde Muğla illeri ile komşudur (Url-1, 2022). Denizli kenti konumu ile geçiş güzergâhı üzerinde olması, etrafında verimli arazilerin bulunması, doğal kaynaklar bakımından zengin olması sayesinde tarihi süreci içerisinde önemli merkezlerden biri olmuştur (Belge, 2018:171). Kent ilk kurulduğu dönem olan M.Ö. 261-245 yıllarından itibaren ticari anlamda da önemli bir merkez görevi görmüştür (Yılmaz, 2019:23).

Antik dönemden itibaren Denizli ili ve çevresi yerleşim merkezi olarak kullanılmıştır. Hititler döneminde kentte iskân yerlerinin varlığı bilinmektedir. Şu an kent merkezinin 6 km kuzeyinde yer alan Laodikya antik kentinin mirasçısı olarak kurulmuştur (Baykara, 1994:155). Laodikya antik kentinin M.Ö. 3. yy'da kurulduğu bilinmektedir. Vadinin hemen karşısında yer alan Hierapolis de Laodikya ile aynı zaman dilimlerinde kurulmuş farklı bir yerleşmedir (İnceoğlu, 2000:8). Hierapolis ise Hristiyanlığın yayılma merkezi olan bir şehir olmuştur. Hem ticari anlamda hem Hristiyanlık dini anlamında bir merkez görevi gören bölge Roma hâkimiyetinin altına girmiştir (Gökçe, 1994:32).

Roma döneminin ardından bölgede Bizans süreci başlamıştır. Türklerin Anadolu'ya gelişine kadar Denizli kenti ve çevresinde Bizans hâkimiyeti mevcuttur. 1071 yılından sonra Denizli Türk akınlarına uğramıştır. Denizli ve çevresi Kutalmışoğlu Süleyman'ın aracılığı ile fethedilmiştir. 20 yıl kadar Türk hâkimiyetinde kaldıktan sonra bölge tekrar Bizanslıların olmuştur (Baykara, 1969:13). Yörede Bizans ve Türk hâkimiyetleri arasında sürekli bir el değiştirme dönemi yaşanmıştır. Ancak 13. Yüzyıl başlarında ise Selçuklu kente tekrar hâkim olmuştur. Aynı yüzyılın sonlarından 14. Yüzyılın ikinci yarısına kadar Denizli, İnançoğulları Beyliği'nin merkezi olmuştur. İnançoğulları Beyliği'nin ardından Germiyanlılar bölgede hüküm sürmüştür. 1428 yılında ise Osmanlı topraklarına dâhil olan kentte Anadolu Selçuklu Dönemi'nden itibaren ortaya koyulmuş Türk eserlerini görmek mümkündür (Pektaş, 2011:166).

Denizli ilinde Türk hâkimiyeti sonrasında cami, mescit, zaviye, medrese ve hamam yapılarının inşa edildiği bilinmektedir (Gökçe, 1994:36). 14. yüzyıl gezginlerinden İbn Battûta seyahatnamesinde Denizli'de Cuma namazını kılmak için yedi adet büyük cami olduğunu söylemiştir. Ayrıca yazdıklarından bölgede hamam sayısının da birden fazla olduğu anlaşılmaktadır (İbn Battûta Seyahatnâmesi, çev.Aykut, 2021:318). Ayrıca Gökçe (1994:162) yılında yaptığı çalışmada Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde kentte, Türk dönemine ait bir diğer yapı grubu olan hamamların 6 adet olduğunu belirtmiştir. Bu hamam yapılarından sadece bir tanesi günümüze ulaşmıştır. Şehir merkezinde yer alan bu hamam günümüzde Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamı olarak isimlendirilmiştir.

Bu yapı çalışmanın konusunu oluşturmıştır. Çalışma kapsamında da günümüze kadar ulaşmış, özgün tasarımıyla çifte hamam yapısı olarak inşa edilen Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamı ele alınmıştır. Yapının farklı işlevlere sahip kadınlar ve erkekler bölümünün özgün durumu ile karşılaştırılarak incelenmiştir. Çalışma kurgusunda ilk olarak Türk Mimarisi özelinde hamam yapıları incelenerek derlenen bilgiler aktarılmıştır. Ardından örneklem tanıtılarak Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamı ile ilgili literatür taramaları yapılmıştır. Yapılan literatür taramasında ele alınan yapı hakkında mimari ve iç mimari bağlamda akademik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum çalışmanın önemini artırmaktadır. Tüm araştırmalar sonucunda elde edilen veriler derlenmiş, yapının mekânsal özellikleri plan düzlemi üzerinden incelenmiştir. Ayrıca yerinde gözlem yapılarak yapının günümüzdeki durumu fotoğraflar ile belgelenmiştir. Belgelenen görseller çalışmaya da aktarılmıştır. Çalışmanın amacı günümüzde kısmen işlevine devam etmekte olan Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamı'nın mekânsal özelliklerinin günümüz kullanımları ile özgün durumu arasında bir karşılaştırma yaparak incelenmesidir. Günümüz insanlarına hizmete devam eden yapının iç mimari bağlamda incelenmesini gerçekleştirerek iç mimarlık alanına kazandırılması hedeflenmiştir.

Hamam Yapıları

Yaşamın devam etmesi için temel ihtiyaçlardan biri olan su medeniyetlerin kültürlerinde önemli bir yer tutmuştur. İnsanlar temizlenmek için su kenarlarını tercih etmişlerdir. Ancak iklim koşulları ve mahremiyet gibi sebeplerle yerleşik hayata geçtikten sonra bedensel temizlik yapabilmek için mekâna gereksinim duymuşlardır (Ertuğrul, 2009:241). Su kültürünün gelişmesi ve yaşamın bir parçası olması, bireylerin yıkanma gereksinimi için mahrem alanlara ihtiyaç duyması ile hamam yapıları şekillenmiştir. Hamam yapıları gelişerek toplum içerisinde dinlenme, sohbet etme, yeni ilişkiler kurma gibi sosyal amaçlara hizmet eden mekânlara dönüşmüşlerdir (Halaç vd., 2018:56). Bu yüzden hamamlar birçok toplum kültüründe önemli yapılar olmuştur. Hamam yapıları ile ilgili en erken kalıntılar Pakistan'ın batısında yer alan Sind'de İndus medeniyetine aittir. Ayrıca Mezopotamya'da Asurlulara ait dünyanın en eski hamamı olduğu düşünülen bir yıkanma alanı bulunmuştur (Eyice, 1997:402). Toplumların gelişmesiyle hamam yapıları sayıca artış

göstermiştir. Anadolu'da hamam mimarisinde önemli yere sahip olan toplumlar ise Yunan, Roma, Bizans ve Türkler olmuştur.

Yunan kültüründe yıkanma eylemi tam anlamıyla yerleşmiş bir alışkanlık olmadığı için döneme ait hamam yapıları sayıca azdır (Eyice, 1997:403). Genel olarak sağlık kurumu niteliğinde kullanılmışlardır (Yegül, 1992:2). Döneme ait hamamlar, Romalıların hamam mimarisi için örnek teşkil etmiştir. Basit yıkanma alanları ve gelenekleri M.Ö. 1. yüzyıldan itibaren Roma yıkanma alışkanlıkları etkisine girmiştir. Sayıca artış gösteren sıcak sulu ısıtılmış hamamları yenilenmiştir. Bu yenilenme ile Yunan hamamları, Roma hamamlarına dönüşmüştür (Kaplan, 2021:139). Roma hamamları halkın çok vakit geçirdikleri mekânlar oldukları için oldukça önem verilen yapılar olmuştur (Yegül,1992:2). Roma kültüründe hamamlar hem fiziksel hem psikolojik rahatlama merkezi gibi görev gördükleri için toplumun gündelik yaşamında büyük yer tutmuştur (Mert, 2009:47). Romalılar, Yunan medeniyetinin hamamlarını örnek alırken yapıya eklemeler yapmışlardır. Hamam mimarisinde değişim 4. yüzyıldan itibaren gerçekleşmiştir. Büyük ölçekli yıkanma havuzlarının yerini insan boyutunda küçük boyutta yıkanma havuzları almıştır (Mısırlı ve Özgüven, 2020:393). Soyunma odası, soğuk, ılık ve sıcak odalar Roma hamamlarının plan tipolojisinde yerini almıştır. Ancak Romalılar mimari ve teknik anlamda oldukça gelişmiş hamamlar inşa etmişlerdir. Suyu hamam yapılarına taşımak için 100 kilometre uzunluğa yaklaşan su kemerleri yapmışlardır. (Avşar ve Avşar, 2016:634). Roma İmparatorluğu döneminde Anadolu'nun dağ kentlerinde dahi birçok hamam yapısı inşa edilmiştir (Yegül, 2009:102). Roma İmparatorluğu sonrasında aynı topraklarda hâkimiyet süren Bizans toplumunda da hamam yapıları önemini korumaya devam etmiştir. İki toplumda aynı dini ve gelenekleri paylaşmıştır. Bu sebeple Roma toplumundan kalan hamamlar Bizans döneminde de kullanılmıştır. Ancak farklı olarak Bizans döneminde hamam yapıları; Devlet Hamamları, Özel Hamamlar ve Manastır Hamamları olarak üç gruba ayrılmıştır (Ertuğrul, 2009:246). Bizans döneminde hamam yapılarının mekânsal örgütlenmesi ise giriş, kubbeli bir ana bölme ve külhan şeklinde gerçekleşmiştir (Orlandos, 1958; Berger, 2012:78).

Bizans döneminin ardından Anadolu'da hüküm süren Türk toplumlarında da hamam yapıları özel mekânlar olmaya devam etmiştir (Güner Aktaş, 2011:63). Türkler, Anadolu'da yer alan kendilerinden önceki toplumlara ait olan hamam yapılarından bazılarını dini temizlik kurallarına göre adapte etmişlerdir (Önge, 1988:403). Türkler Anadolu'ya beraberlerinde getirdikleri banyo geleneklerini, Roma ve Bizans kültürü ile birleştirmişlerdir. Bu birleştirmede dinin emrettiği temizlik kuralları kapsamında suyun kullanım şekli de eklenince Türk Hamamı ortaya çıkmıştır. Türk kültüründe hamam kullanımı Roma kültüründe olduğu gibi gündelik yaşamın bir parçası haline gelmemiştir. Ancak kullanıcıların derinlemesine temizlik yapmak için sürekli kullandıkları yapılar olarak önemini korumuştur (Yegül, 2012:44). Ortaya çıkan bu yapı kurumsallık kazanıp toplumun gündelik yaşamında önemli bir yer tutunca Türk Hamamı kendi geleneğini oluşturmuştur (Bozok, 2005:69).

Türkler Anadolu'ya gelmeden önce bulundukları topraklarda inşa ettikleri hamam yapıları ile ilgili yeterli bilgi olmamakla birlikte, İran, Nigar'da bulunan Büyük Selçuklular dönemine ait hamam yapısı bulunmuştur. Bu yapı bazı özellikleri ile Memlük Hamamları ile benzese de Anadolu Türk Hamamları ile ortak nitelikler taşımaktadır (Önge, 1998:403). Selçuklular, Malazgirt Zaferi ile Anadolu topraklarına yerleştiklerinde hamam yapılarına çok önem vermişler ve hamam yapılarını 12. Yüzyılda inşa etmeye başlamışlardır (Eyice, 1997:412). Ani'de 12. Yüzyılda inşa edilmiş hamam yapıları, bir eksen üzerinde sıralanmış soyunmalık, ılıklik, sıcaklık ve külhan mekânlarına sahiptir (Balkan, 1970:40). Selçuklu döneminde hamam yapılarında çifte hamam mimarisi gelişmiştir. Çifte hamamlar kadınlar ve erkeklerin farklı bölümlere sahip olduğu, bu sebeple yapıyı aynı anda kullanabildikleri hamamlardır. Mahremiyeti sağlayabilmek için erkekler bölümünün kapısı ana yola açılırken, kadınlar bölümünün kapısı tali yola açılmaktadır. Genellikle erkekler için inşa edilen bölüm, kadınların bölümüne oranla daha büyüktür (Önge, 1998:403).

Türk hamam yapıları Roma hamam yapıları ile ısıtma sistemi olarak benzerlik gösterse de mekân organizasyonu olarak farklılıklar taşımaktadır. Türk hamamlarında mekân düzeni bir eksen üzerinde yer alan soyunmalık, soğukluk-ılıklik, sıcaklık ve külhan şeklinde gerçekleşmiştir (Eyice, 1997:414). Hamamların girişinde yer alan, yıkanma işlevinden sonra dinlenmek üzere düzenlenmiş alanlar soyunmalık olarak isimlendirilmiştir (Ertuğrul, 2019:304). Soyunmalığın ardından gelen bölüm ise ılıklik mekânıdır. Ilıklik mekânı, vücut ısılarını dengede tutma işlevi gören sıcak-soğuk mekânlar arasında bir geçiş alanıdır. Sıcaklık ise asıl yıkanmanın gerçekleştiği bölümdür. Bu mekânda kurnalar, göbek taşı yer almaktadır. Göbek taşı genellikle mekânın ortasında yer alan ve hamamın en sıcak bölümüdür. Bu bölümde halvet hücreleri olarak isimlendirilmiş, özel yıkanma işlevi gören, kapıları olmayan özel nişler de bulunmaktadır (Ürük, 2016:205-204). Külhan bölümü ise sıcaklık alanının yanında konumlandırılan bir tesisat sistemidir. (Ertuğrul, 2019:304).

Sıcaklık mekânları hamam yapılarının tipolojilerinin belirlenmesinde kullanılan bir alan olmuştur. Sıcaklık alanlarının biçimleniş şekillerine göre hamamları; Haçvari Dört Eyvanlı ve Köşeli Hücreli Tip, Yıldızvari Sıcaklıklı Tip, Kare Sıcaklık Etrafında Sıralanan Halvet Hücreli Tip, Çok Kubbeli Sıcaklıklı Tip, Ortası Kubbeli Enine Sıcaklıklı ve Çift Halvetli Tip, Ilıklık, Sıcaklık ve Halvetin Eş Odalar Halinde Olduğu Tip olarak sınıflandırılmışlardır (Eyice, 1960).

Türk mimarisinde inşa edilmiş olan hamam yapıları mahremiyet duygusu ile dışa kapalı olarak inşa edilmişlerdir. Bu yüzden yapıların dış cephesinde süsleme unsurları bulunmamaktadır. Ancak iç mekânda süsleme unsurları yer almaktadır (Kuban, 1976). Selçuklu döneminde iç mekân süslemelerinde sıva üzerine renkli boya kalemişi uygulamalar bulunmaktadır. Hamam yapılarında genel olarak taş işçiliği süsleme örnekleri görülmektedir (Eyice, 1997:416).

Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamı

Denizli su kaynaklarının bolluğu ile bilinen bir kenttir. Bu sebeple hamam yapı grubu kentin tarihinde önemli bir yer tutmuştur. Ancak hamam yapılarının birçoğu günümüze kadar ulaşamadığı için yapılar hakkında bilgilere metinler üzerinden ulaşılmaktadır. Denizli ilinde Türk dönemine ait hamam yapıları hakkında bilgiler içeren farklı metinler mevcuttur.

Baykara (2007:143), "Selçuklular ve Beylikler Çağında Denizli 1070-1520" isimli çalışmasında Denizli'de yer alan üç adet hamamdan söz etmiştir. Bahsedilen hamamlardan ilki çalışmaya konu olan Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamıdır. Diğer hamamların isimlerini kullanmamıştır. Ancak birinin adı kötüye çıkmış bir hamam olduğunu, diğerinin Sultan Alemşah'ın annesinin vakfettiği bir yapı olduğunu belirtmiştir.

Bakırtaş'ın (2014:124), "Yaşayan Bellekte Denizli" isimli çalışmasında hamamlar konusu işlenmiştir. Çalışma kapsamında Denizlili kişiler ile görüşerek çeşitli yapı grupları hakkında bilgi toplamıştır. Hamamlar konusunda da yaptığı görüşmelerde kaynak kişilerinin belirttiği hamam yapıları mevcuttur Hızır Hamamı, Halepli Hamamı, Halil Çavuş Hamamı, Beyler Hamamı, Asri Hamam, Vakıflar Hamamı ve Melek Pazarı'nda yer alan bir hamamdan bahsedilmiştir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde altı adet hamamın varlığından söz etmiştir (Gökçe, 1994:148).

Ancak hamam yapılarından birçoğu günümüze gelmeyi başaramamıştır. Şemsioğlu (1962) yılında "20. Yüzyıl Başlarında Denizli" isimli çalışmasından bu yıllarda tarihi hamam yapılarından 4 tanesinin varlığının devam ettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Günümüzde ise tarihi hamamlar içerisinde sadece Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamı varlığını devam ettirmektedir.

Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamı, Denizli ilinin Merkezefendi ilçesinde, Saraylar mahallesinde yer almaktadır (Denizli Kültür Envanteri, 2014:72). Yapının ismi Germiyanoglu olarak geçse de halk arasında Vakıflar Hamamı daha sık kullanılmaktadır. Ayrıca Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, Balık (2022:137), Çiftçioğlu (2006:168) çalışmalarında yapının geçmiş dönemde kullanılan isminin Hoca Ömer Hamamı olduğu bilinmektedir. 1309 yılında Yıldırım Beyazid, İnançoğulları Beyliği döneminin lideri olan İshak Bey'den satın almıştır. Ancak Çelebi Sultan Mehmed hamamı tekrar Germiyan Bey'i Süleyman Bey'e iade ederek, hamamı vakfetmiştir. Yapının günümüzde kullanılan Vakıflar isminin bu durumdan sonra kullanıldığı bilinmektedir (Balık, 2022:138).

Yapının yapım tarihi konusunda kaynaklarda farklı bilgiler yer almaktadır. Kaynaklarda yapının Türk mimarisine ait olduğu konusunda fikir birliği olsa da herhangi bir yapım kitabesi bulunmadığı için hamamın yapım tarihi ve yapıldığı dönem konusunda fikir birliğine gidilememiştir. Denizli Kültür Envanteri'nde (2014:72), yapı Osmanlı Dönemine ait ve 14. Yüzyılda inşa edilmiş bir hamam olarak tanımlanmaktadır. Çiftçioğlu (2006:168), yapının Germiyançoğulları tarafından yapıldığı bilgisine yer vermiştir. Balık (2022:137) ise hamamın yapımına Selçukluların ilk valisi olan Seyfeddin Karasungur döneminde başlandığını, hamamın İnançoğulları döneminde inşasının tamamlandığını belirtmiştir.

İbn Battuta seyahatnamesinde Denizli'de bulunduğu sürede Ahi Sinan ve Ahi Tuman tarafından karşılandığını ve bir hamama götürüldüğünü söylemiştir (İbn Battûta Seyahatnâmesi, Aykut, 2021:319). Bu hamamın Germiyanoglu (Vakıflar) hamamı olduğu düşünülmektedir. Baykara (2007:224), Eflaki'nin 1310 yıllarında bu yapıdan bahsetmesinden dolayı yapının 12. Yüzyıl içerisinde yapıldığını söylemektedir. Ayrıca hamamın ulu caminin inşası sırasında, belki de cami yapımında çalışanların ihtiyacı için cami yapımından daha önce inşa edilmiş olabileceğini belirtmektedir.

Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamı Mekânsal inceleme

Germiyanoglu (Vakıflar) hamamı, Denizli ilinde yer alan ve günümüze kadar gelmeyi başarmış en eski hamam yapısıdır. Kent merkezinde işlek bir cadde üzerinde yer alan yapı büyük bir işhanı ile Atatürk ve Etnoğrafya Müzesinin arasında yer almaktadır.

Özgün durumunda çifte hamam olarak inşa edilmiştir. Şu an ise kadınlar için ayrılan bölümü bir ticarethane olarak kullanılmaktadır. Yapı dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Kadınlar ve erkekler bölümü de

eş büyüklükte dikdörtgen plan şemasında tasarlanmıştır. Yapının mekân düzenlemesi, klasik Türk Hamam mimarisinin mekân düzenlenmesi ile aynı özelliklere sahiptir. Sırasıyla soğukluk, ılıklik, sıcaklık ve külhan bölümlerinden meydana gelmektedir. Yapının plan şeması Öner Yalçın ve Demirci'nin (2020:254) çalışmasında yer alan görselden yararlanılarak tekrar çizilmiştir.

Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı Plan Çizimleri			
Yapının Orijinal Plan Şeması	Günümüzde Kullanım Durumu	Yapının Mekân Düzenlemeleri	
	Ticarethane Hamam	Soğukluk Ilıklık Sıcaklık	

Tablo 1. Germiyoğlu (vakıflar) hamamı plan şeması, kullanım durumu, hamam mekân düzenlemesi

Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı plan düzleminde incelendiğinde aynı eksen üzerinde soğukluk, ılıklik ve sıcaklık mekânlarının düzenlendiği anlaşılmaktadır. Mekân hacimlerinin belirlenmesinde ise soğukluk ve sıcaklık alanlarının eş değer büyüklükte kurgulandığı, ılıklik bölümünün ise oldukça küçük bir alanda tasarlandığı saptanmıştır. Yapının kadınlar ve erkekler bölümünü simetrik bir şekilde ve eş değer hacimlerde inşa edilmiştir. Ayrıca çifte hamam olan yapıda kadın ve erkek bölümlerine girişin aynı cephe düzleminde konumlandırıldığı gözlemlenmektedir.

Görsel 1. Hamam Yapısının Ön Cephesi, Kişisel Arşiv, 2022, Denizli.

Yapıda malzeme olarak yığma taş kullanılmıştır. Kubbeler ve giriş bölümleri ise tuğla malzemeden inşa edilmiştir. Günümüzde erkekler hamamı olarak kullanılmaya devam edilen bölümün ön cephesinde ise malzeme olarak traverten kullanılmıştır. Ticarethane alanında ise taş malzeme kullanımı vardır. İki ön cephe birbirinden oldukça farklıdır. Ön cepheden yapılan gözlemede birbirinden bağımsız iki yapı olarak algılandığı saptanmıştır. Yapıda yer alan kapı ve pencere boşlukları da dikdörtgen bir şekilde tasarlanmıştır. Tüm yapıda var olan süsleme unsurları sadece ön cephede yer almaktadır.

Yapının ön cephesinde kullanılan traverten malzemeler üzerinde süsleme unsurları bulunmaktadır. Geometrik ve bitkisel motifler yer almaktadır. Günümüzde iki ayrı mekân olarak kullanılan bölümlerin dış cephe tasarımları birbirinden oldukça farklı olsa da süsleme unsurları ortaktır. İki mekânın ön cephesinde tekrarlayan şekilde kullanılmıştır.

Görsel 2. Hamam Yapısının Ön Cephesi Süsleme Unsurları, Kişisel Arşiv, 2022, Denizli.

Yapının arka alanda kalan duvarı yığma taş olarak inşa edilmiştir. Sıcaklık alanında yer alan kubbeler bu alandan gözlemlenmektedir. Kubbelerde yer alan filgözleri ise erkekler bölümünde korunurken ticarethane olarak kullanılan kadınlar bölümünde kapatılmıştır. Bu cepheden incelendiğinde yapı bir bütün olarak algılanmaktadır.

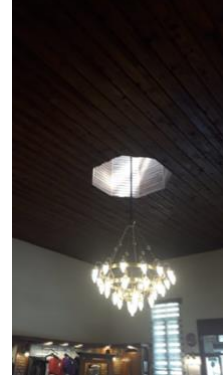
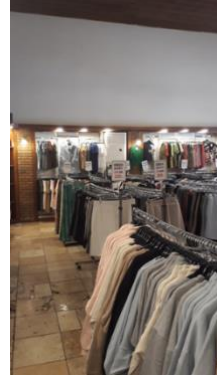
Görsel 3. Hamam Yapısının Arka Cephesi, Kişisel Arşiv, 2022, Denizli.

Sağ yan ve sol yan cepheler yığma taş olarak inşa edilmiştir. Erkekler bölümünün yan cephesinde sonradan kapatıldığı düşünülen açıklıklar bulunmaktadır. Özgün kullanımında soğukluk alanına girişin bu açıklıklardan sağlanmış olabileceği düşünülmektedir. Ancak günümüzde kapatılan açıklıklar kullanılmamaktadır.

Görsel 4. Hamam Yapısının Yan Cephesi, Kişisel Arşiv, 2022, Denizli.

Germiyanoglu (Vakıflar) hamamının mekân incelemesi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Çifte hamam olarak inşa edilen yapının günümüzde iki ayrı mekân olarak kullanılması bunun en önemli sebebidir. İlk olarak ticarethane olarak kullanılmakta olan yapı ele alınmıştır. Bu alan özel bir işletme olarak kullanılmaktadır. Yapının orijinal işlevinde soğukluk olarak tasarlanmış alan günümüzde ürünlerin sergilendiği ve alışveriş işleminin gerçekleştiği bir mekân olarak kullanılmaktadır. Bu alanda özgün işleve ait bir iz bulunmamaktadır.

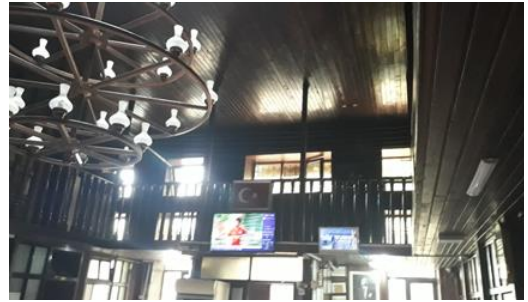
Görsel 5. Ticarethane olarak kullanılan mekân, Kişisel Arşiv, 2022, Denizli.

Yapının özgün tasarımında ılıklik ve sıcaklik alanlarında kubbe kullanımı mevcuttur. Ticarethane olarak kullanılan alanda yer alan kubbelerde ise filgözleri kapatılmıştır. Dış mekâna ait görsellerden de algılanabilen durum iç mekândan da anlaşılmaktadır.

Görsel 6. Ticarethane olarak kullanılan mekânda yer alan kubbe, Kişisel Arşiv, 2022, Denizli.

Erkekler bölümü olan ve hamam olarak kullanılmaya devam eden alanın iç mekân düzenlemesi soğukluk-ılıklik-sıcaklik şeklinde Türk Hamam mimarisinin özelliklerini yansıtmaktadır. İlk olarak soğukluk ile mekâna giriş yapılmaktadır. Yapıda yer alan soğukluk alanları iki alanda da eşit büyüklükte ve dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Soğukluk alanı ahşap malzemenin kullanıldığı iki kattan oluşan bir düzendedir. Bu alanda herhangi bir özgün süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Görsel 7. Erkekler için hamamın soğukluk alanı, Kişisel Arşiv, 2022, Denizli.

Soğukluk alanından sonra ulaşılan ılıklik mekânı diğer alanlara göre oldukça küçük şekilde tasarlanmıştır. Bu alanda kubbe kullanımı bulunmaktadır. Kullanılan kubbe orijinal şeklini korumaktadır. Ancak bu alana sonradan eklenen küçük bir havuz bulunmaktadır. Ilıklik alanında kullanılan doğal taşın özgün olmadığı düşünülmektedir. Bu alanda da herhangi bir orijinal süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Görsel 8. Erkeklere ait hamamın ılıklik alanı, Kişisel Arşiv, 2022, Denizli.

Sıcaklık alanı dikdörtgen plan şemasına sahip olarak tasarlanmıştır. Sıcaklık mekânlarında da kubbe kullanımı bulunmaktadır. Bu kubbe yer alan filgözleri özgün halinde kullanılmaktadır. Hamam olarak kullanılan alanın sıcaklık alanında bir beşgen biçimde bir göbek taşı yer almaktadır. Bu alanda halvet hücreleri de bulunmaktadır. Ancak göbek taşı ve halvet hücreleri sonradan eklenmiştir.

Görsel 9. Erkeklere ait hamamının sıcaklık alanı, Kişisel Arşiv, 2022, Denizli.

İki aşamalı şekilde iç mekân incelemesi gerçekleştirilen yapıda özgün işlevine ait herhangi bir özgün süsleme unsuru bulunmamıştır. Ayrıca iç mekân düzenlemelerinde kullanılan malzemelerde de özgünlüğün korunamadığı düşünülmüştür.

Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı Mekânsal İnceleme Bulguları

Yapıda gerçekleştirilen incelemeler sonucunda literatür kapsamında yer alan bilgilerden de yararlanılarak Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı'nın özgün durumu ile ilgili olarak genel bilgiler ortaya konmuştur. Tablo 2'de bu bilgilere yer verilmiştir.

Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı Genel Özellikleri

İşlev	Çifte Hamam
Cephe Yüzey Malzemeleri	Yığılma Taş, Traverten
Cephe Süsleme Unsurları	Bilinmemektedir.
Plan Şeması	Sınıflandırılmamıştır.
İç Mekânda Kubbe Kullanımı	Ilıklık, Sıcaklık mekânının üst örtüleri olarak kullanılmıştır.
Kubbelerde Filgözü Kullanımı	Sıcaklık mekânının kubbelerinde Filgözü kullanılmıştır.
Sıcaklıkta Halvet Hücresi Kullanımı	Halvet hücreleri kullanılmamıştır.
İç Mekân Süsleme Unsurları	İç mekânda Süsleme Unsurları bulunmamaktadır.

Tablo 2. Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı özgün durumu hakkında elde edilen veriler.

Yapının cepheleri incelendiğinde farklı kullanım işlevlerinin yansıdığı yüzey ön cephede hissedilmektedir. Bu yüzeyde var olan süsleme unsurları iki yüzeyi birleştiren tek ortak noktadır. Traverten malzeme üzerinde yer alan bitkisel ve geometrik süslemeler bütün yüzeyde tekrarlanarak kullanılmıştır. Ancak bu süsleme unsurlarının özgünlüğü konusunda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Arka cephe ortak kullanımda olan bir diğer yüzeydir. Mekânların tek bir yapıya ait olduğu algısının var olduğu yüzeydir. Erkekler bölümünün yan cephesinde kapatılan açıklıklar mevcuttur. Bu durum çifte hamamlar kapsamında kullanılan kadın ve erkek girişlerinin farklı sokaklardan sağlanması özelliğinin özgün durumda korunduğu düşüncesini desteklemektedir. Ancak şu an bu yan cephe atıl bir sokakta olduğu için giriş ana cadde üzerinden, kadınlar bölümünün girişi ile aynı yüzeyden sağlanmaktadır.

Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı Cephe Özellikleri

Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı	İşlev	Cephe Yüzey Malzemeleri	Süsleme Unsurları
	Çifte Hamam	Traverten, Yığma Taş	Bilinmemektedir.
Ticarethane Alanı (Kadınlar Bölümü)	-	+	Bitkisel, Geometrik
Hamam Alanı (Erkekler Bölümü)	+	+	Bitkisel, Geometrik

Tablo 3 Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı Cephe Özelliklerinin Karşılaştırılması

Yapıda gerçekleştirilen iç mekân incelemelerinde ise tarihlendirildiği döneme ait herhangi bir unsur algılanmamaktadır. Ticarethane olarak kullanılan mekânın kubbelerinde yer alan filgözleri kapatılmıştır. Geri kalan yüzeylerde hamam yapısından dönüştürüldüğüne dair herhangi bir iz bulunmamaktadır. Erkekler bölümünde ise mekân işlev olarak özgünlüğünü korumaktadır. Soğukluk, ılıklik ve sıcaklık alanları hacim olarak özgün plan düzlemine uygun şekilde varlıklarına devam etmektedir. Ancak bu alanlarda sonradan yapılan eklemeler yapının özgünlüğünü tamamen yitirmesine neden olmuştur.

Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı İç Mekân Özellikleri

Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı	Plan Şeması	Halvet Hücresi	Kubbe	Filgözü	Havuz
	Sınıflandırılmamıştır.	Yok	Ilıklık, Sıcaklık	Ilıklık, Sıcaklık	Yok
Ticarethane Alanı (Kadınlar Bölümü)	-	-	+	-	-
Hamam Alanı (Erkekler Bölümü)	+	+	+	+	+

Tablo 4. Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı iç mekân özelliklerinin karşılaştırılması

Yapının özgün durumunun belirlenmeye çalışılması ardından bu belirleme ile günümüzdeki durumunun karşılaştırılması neticesinde yapının hem özgün durumu hem de günümüzdeki durumu ile ilgili sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar diğer bölümde açıklanmıştır.

Sonuç

Hamamlar, Türk Mimarisi kapsamında önemli yapı grupları arasında yer almaktadır. Denizli ili de Anadolu'nun Türk hâkimiyetine girmesinin ardından Türk mimari eserlerinin ortaya çıktığı yerleşmelerden biridir. Kentte su altı kaynaklarının zenginliği sebebiyle birçok hamam yapısının inşa edildiği bilinmektedir. Ancak tarihi hamamlar kapsamında çifte hamam olma özelliğine sahip Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı günümüzde varlığını devam ettirmektedir. Bu sebeple çalışma kapsamında incelenmiştir. Germiyoğlu (Vakıflar) Hamamı'nın genel özellikleri incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Yapının genel durumunda yığma taş kullanımı mevcuttur. Traverten malzemenin ne zaman eklendiği konusunda bir bilgi yer almamaktadır. Aynı durum süsleme unsurlarında da mevcuttur. Genellikle Türk Hamam yapılarında mahremiyeti sağlamak üzere cephe yüzeylerinde süsleme yapılmadığı bilinmektedir. Bu yüzden traverten malzeme ve bu malzeme üzerine gerçekleştirilen süsleme unsurlarının sonradan eklendiği düşünülmüştür.
- Mekân dizilimi incelendiğinde Türk Hamam yapısının özellikleri gösterdiği belirlenmiştir. Ancak yapıda halvet hücrelerinin yer alması, yapının sıcaklık alanına göre sınıflandırılması konusunda bir zorluk yaratmaktadır.
- Çifte hamam yapılarında erkekler bölümünün daha büyük kurgulandığı bilinmektedir. Ancak bu yapıda iki bölümde eşdeğer olarak tasarlanmıştır. Bu durum herhangi bir dönem ile özdeşleşmemekte, ancak kullanıcı yoğunluğunun dönemine göre çok olduğu düşüncesini geliştirmektedir.
- Türk mimarisinde çifte hamam olarak kurgulanan yapılarda iki bölümün giriş alanlarının farklı cephelerde olması özelliği bu yapıda kurgulanmamıştır. Elde edilen çizim üzerinden gerçekleştirilen inceleme yapının özgün durumu olarak kabul edilmiştir. Ancak bu özellik incelendiğinde yapının giriş bölümlerinin ya da bir tanesinin orijinal olmadığı düşünülmektedir.
- Yapının yapım tarihi konusunda literatür kapsamında bir fikir birliği olmadığı önceden belirlenmiştir. İnceleme sonucunda kadınlar ve erkekler bölümü eş değer büyüklükte

tasarlandığı için kullanıcı yoğunluğunun çok olduğu düşüncesi doğru ise yapının Ulu cami yapımında işçiler için inşa edildiği fikri doğru değildir kanısına varılmıştır. Osmanlı'nın erken dönemleri ya da Beylikler döneminde inşa edildiğinin yer aldığı bilgiler daha doğru bulunmuştur. Ancak Osmanlı'nın erken dönemlerinde bölge farklı Beyliklerin toprağı konumunda olduğu için yapının Germiyanogulları ya da İnançbeyogulları döneminde inşa edildiği düşüncesine ulaşılmıştır.

Yapının günümüzdeki durumu incelendiğinde ise şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Genel incelemeler doğrultusunda yapı plan düzlemi üzerinde incelendiğinde korumasının bozulmadan gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Özellikle hamam işlevine devam eden mekânın bölünmeleri, özgün plana uygun şekilde gerçekleştirilmiştir.
- Erkekler bölümünün iç mekânında gerçekleştirilen düzenlemeler tarihi özelliklerinin önüne geçmiştir. Ilıklık alanına eklenen havuz, göbek taşının etrafında yer alan halvet hücreleri tarihi bir hamam yapısının sınıflandırılmasına katkı sağlamayacak unsurlar olmuştur.
- Cephe düzlemleri, iç mekâna kıyasla daha iyi korunmuştur. Orijinal tasarımında aynı işleve sahip iki alandan meydana gelen bir yapı olan Germiyanoglu (Vakıflar) Hamamı günümüzde iki farklı yapı algısına sahiptir. Bunun sebebi yapının erkekler bölümünün özgün işlevinin korunması, kadınlar bölümünün farklı işlev ile hayatına devam etmesidir. Bu sebeple ticarethane olarak kullanılan kadınlar bölümünün iç mekânında hamam mekân örgütlenmesi gözlemlenmemektedir.
- Tarihi yapının günümüzde varlığını devam ettirmesi, kısmen de olsa özgün işlevini koruması oldukça önemlidir. Ancak iki alanda da dil birliğinin sağlanmasının önemli bir husus olduğu düşünülmektedir. İç mekân düzenlemelerinde özgün malzemelerin ön plana çıkarılması, havuz, halvet hücresi gibi eklemelerin tekrar ele alınması gerekmektedir.

İşlek bir cadde üzerinde yer alan yapıya ait her iki mekân da günlük olarak çok sayıda kullanıcıyı ağırlamaktadır. Yoğun olarak kullanılan bu mekânların tarihi özelliklerinin ön plana çıkartılarak kullanıcılara sunulması önemli bir konudur. Yapının tarihi özellikleri gözetilerek tekrar düzenlenmesi, iki mekân arasında bir dil birliğinin sağlanması neticesinde yapının tanınırlığının daha da artacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Avşar, Zakir ve Avşar, Servet. "Var Olmanın ve Arınmanın Tarihi Seyri İçerisinde Bedensel-Ruhsal Temizlik Mekânları Olarak Hamamların İletişim Bakımından Önemi" İdeal Kent Dergisi 9- 7 (31 Mayıs 2016): 628-658.
- Bakırtaş, Mehmet Tolga. Yaşayan Bellekte Denizli, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 2014.
- Balkan, Kemal. "Anı'deki İki Selçuklu Hamamı" Anadolu 12, (1 Ocak 1968): 39-57..
- Balık, İbrahim. Denizli (Ladik) İnançogulları Beyliği, İstanbul: Çizgi Kitapevi, 2020.
- Baykara, Tuncer. Denizli Tarihi, İkinci Kısım 1070-1429, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1969.
- "Denizli" TDV İslam Ansiklopedisi, 9, S.155-159, 1994.
- Selçuklular ve Beylikler Çağında Denizli 1070-1520, İstanbul: IQ Kültür Yayıncılık, 2007.
- Belge, Rauf. "Denizli Kent Kimliğini Oluşturan Coğrafi Ögeler" Aegean Geographical Journal, 27-2 (24 Aralık 2018):167-181.
- Berger, Albrecht. "Bizans Çağında Hamamlar, Anadolu Medeniyetlerinde Hamam Kültürü: Mimari, Tarih ve İmgelem" Derleyen: Nina Ergin, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, S.67-83, 2012.
- Bozok, Düriye. "Türk Hamamı Ve Geleneklerinin Turizmde Uygulanışı" Sosyal Bilimler Dergisi 8-13 (1 Mayıs 2005): 62-86.
- Çiftçioğlu, İsmail. "Germiyanogulları Kütahya Medreseleri" Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 15 (Ağustos 2006):161-180.
- Denizli Kültür Envanteri, Denizli Büyükşehir Belediyesi, 2014.
- Ertuğrul, Alidost. "Hamam Yapıları ve Literatürü" Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 7-13 (1 Mayıs 2009): 241-266.
- Ertuğrul, Özkan. "Mimarlık Tarihi İçinde Bizans Su Mimarisinin Durumu I", Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, 3-8 (30 Aralık 2019): 276-325, ISSN: 2587-2206.

- Eyice, Semavi. "Hamam" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 8, 402-420, 1997.
- Gökçe, Turan. XVI ve XVII. Yüzyıllarda Lâzıkıyye (Denizli) Kazası, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir, 1994.
- Güner Aktaş, Gözen. "Anadolu'da Toplumsal Yaşamın Mekânsal İzleri" Sanat ve Tasarım Dergisi, 1-7 (1 Haziran 2011): 55-68.
- Halaç,Hicran Hanım, Kalak, Mazlum ve Yıldırım, Özge Ceylin. "Siverek Tarihi Hamam Yapılarının Kullanım Durumları" Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 1-1 (9 Ocak 2018): 54-74.
- İbn Battûta Seyahatnâmesi - I. Cilt ,. Çev. A. Sait Aykut, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2021.
- İnceoğlu, Necati. Geleneksel Türk Mimarisi Denizli, İstanbul: Tasarım Yayın Grubu. 2000.
- Kaplan, Davut. "Panhellenik Kutsal Alanların Değişimi; Festivaller, Hamamlar, Atletizm ve Smintheion Örnekleri" Anatolia Dergisi, 47 (20 Aralık 2021): 137-173.
- Mert, İbrahim Hakan. "Antik Roma Uygarlığında Yıkanma Kültürü" Eski Tas Eski Hamam, Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş.,45-57, 2009.
- Mısırlı, Arif ve Özgüven, Burcu H. "Bizans Döneminde Kentin Dönüşümü: Hamam ve Hamam-Gymnasium Yapılarının Yeniden Kullanılması" Ortaçağ Araştırmaları Dergisi, 3-2 (26 Aralık 2020): 391-401.
- Orlandos, Anastosios. Monastic Architecture, Atina.Hestia, 1958.
- Önge, Yılmaz. "Anadolu Türk Hamamları Hakkında Genel Bilgiler ve Mimar Koca Sinan'ın İnşa Ettiği Hamamlar" Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, c. I, , İstanbul: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 403-428, 1998.
- Pektaş, Kadir. "Denizli, Tanrıların Kutsadığı Vadi", Denizli ve Çevresindeki Türk Dönemi Eserleri, ed. Filiz Özdem, Denizli: Yapı Kredi Yayınları, 2011. 166-233.
- Ürük, Zerrin Funda. "Medeniyetler İçinde Hamamın Gelişimi ve Kültürel Olarak Mekân Analizleri" The Journal of Academic Social Science, 4-28, (Temmuz 2016): 185-209.
- Yegül, Fikret. Baths and Bathing in Classical Antiquity, Cambridge, MA: MIT Press, 1992.
- "Anadolu Su Kültürü: Türk Hamamları ve Yıkanma Geleneğinin Kökleri ve Geleceği" Anatolia, 35 (01.05.2009): 99-118.
- "Anadolu Hamam Kültürü: Bin Işık Huzmesi, Bin Ilık Parmak". Anadolu Medeniyetlerinde Hamam Kültürü: Mimari, Tarih ve İmgelem, Derleyen Nina Ergin, Koç Üniversitesi Yayınları. S.16-66, 2012.
- Yalçın Öner, Sibel ve Demirci, Mehmet. "Germiyanoglu Vakıflar Hamamı" Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, 10-2, (22 Mayıs 2020): 252-257.
- Yılmaz, Mustafa. Anadolu'nun Türkleşmesinde Denizli, Denizli: Boy Yayınları, 2019.

İnternet Kaynakları

Konum, (<http://www.denizli.gov.tr/cografi-konum>) Erişim Tarihi:28.09.2022

Görsel Kaynakları

- Görsel 1. Kişisel Arşiv, Ağustos, 2022.
- Görsel 2. Kişisel Arşiv, Ağustos, 2022.
- Görsel 3. Kişisel Arşiv, Ağustos, 2022.
- Görsel 4. Kişisel Arşiv, Ağustos, 2022.
- Görsel 5. Kişisel Arşiv, Ağustos, 2022.
- Görsel 6. Kişisel Arşiv, Ağustos, 2022.
- Görsel 7. Kişisel Arşiv, Ağustos, 2022.
- Görsel 8. Kişisel Arşiv, Ağustos, 2022.
- Görsel 9. Kişisel Arşiv, Ağustos, 2022.

A DOUBLE HAMMAM IN DENİZLİ: GERMIYANOĞLU (VAKIFLAR) HAMMAM

Firdevs Kulak Torun

ABSTRACT

Throughout history, water has been an important issue for civilizations. Societies preferred the waterside to live. They needed a place with for cleaning. As a result of this need, hammam structures were shaped. Hammams have become important structures in the architecture of many societies. Within the scope of Turkish architecture, hammam structures were seen as important places. With the passing of Anatolia under Turkish domination, hammam structures were built in many settlements. One of these settlements is Denizli. Thanks to its natural water resources, the city has a very rich history in terms of hammam structures. However, Germiyanoglu (Vakıflar) Hammam, one of the historical hammam, has survived to the present day. Within the scope of the study, this structure, which partially preserved its original function, was discussed. The women's section of the building is used as a business today. The men's section continues to function as a hammam. The aim of the study is to carry out an examination on the original situation of the building, which was built as a double hammsm and the compilation of information about its use as two different places today. In this way, it has been ensured to reveal the situation of the double hammam which continues to be used as two different spaces in everyday life, in the face of its differentiated functions, and to introduce elements such as facade features, interior organization by comparing them with the original situation.

Keywords: Hammam structures, interior architecture, space analysis, architectural history, Germiyanoglu (Vakıflar) Hammam.